

Materiały faktograficzne

Tomasz Duda, tomasz.duda@usz.edu.pl
Uniwersytet Szczeciński

Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu stargardzkiego

Abstrakt: Analiza potencjału turystyczno-kulturowego powiatu stargardzkiego jest częścią szerszego projektu prowadzonego przez „Turystykę Kulturową” mającego na celu badania i porównanie potencjału poszczególnych mikroregionów w Polsce. Została ona przeprowadzona zgodnie z metodą opracowaną przez Armina Mikos von Rohrscheidt w 2010 r. w oparciu o bonitację punktową z odpowiednio dobranymi kryteriami odnośnie poszczególnych form wycieczek kulturowych i grup walorów. Analiza, podobnie jak wszystkie poprzednie, skupia się na potencjalnych celach turystyki kulturowej, zagospodarowaniu turystycznym oraz dostępności badanego obszaru.

I. Dane dotyczące przebiegu badania

Obszar badań: powiat stargardzki

Lokalizacja: województwo zachodniopomorskie

Zasięg: mikroregion

Metodologia: metoda oceny potencjału turystyczno-kulturowego mikroregionów zawarta w: Mikos von Rohrscheidt A., 2010, Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy (wyd.2), wyd. KulTour.pl, Poznań

Kwerenda: źródłowa i literatury: kwiecień-czerwiec 2018 i październik-listopad 2018

Zapytania waloryzacyjne w obiektach i wizje lokalne: lipiec, październik-listopad 2018

Badania terenowe: listopad-grudzień 2018

Prowadzący badania terenowe: Tomasz Duda

Data wypełnienia formularza: grudzień 2018

II. Formularz waloryzacyjny:

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A.: zabytki

I.A.a) obiekty sakralne:

Historyczna katedra (12 punktów)

brak

Historyczna bazylika (za pierwsze dwie, punkty tylko wówczas, jeśli nie są katedrami) (6)

brak

Historyczny zespół sakralny dużej wielkości Z (pierwsze dwa) (6)

brak

Mniejszy lub częściowo zachowany historyczny zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Zespół poklasztorny cysterek wraz z gotyckim kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP w Marianowie (3)

Historyczna znacząca świątynia innych religii ZD (za pierwsze dwie) (6)

brak

Sanktuarium historyczne o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak

Sanktuarium historyczne o znaczeniu krajowym lub regionalnym (diecezjalnym) (jedno pierwsze) (6)

brak

Sanktuarium o znaczeniu ponadregionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (7)

brak

Inne sanktuarium tej rangi lub sanktuarium o znaczeniu regionalnym bez historycznego kultu (za pierwsze dwa) (3)

brak

Inna historyczna stale dostępna świątynia innych wyznań i religii (4)

Neogotycka, XIX-wieczna cerkiew prawosławna pw. św. Ap. Piotra i Pawła w Stargardzie (4)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Cerkiew greckokatolicka pw. św. Józefa Kuncewicza w Stargardzie (2)

Aktualna siedziba biskupia (6)

brak

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (pierwsze trzy) (4)

Gotycka Kolegiata pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Świata w Stargardzie (4)

Gotycki kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (4)

Klasycystyczny kościół pw. św. Michała Archaniola w Dobrzanach (4)

Gotycki kościół klasztorny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w Marianowie (-)

Neogotycki kościół pw. Świętego Ducha w Stargardzie (-)

I.A.b) Zamki i pałace:

Monumentalny zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (12)

brak

Monumentalny zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (10)

brak

Zamek lub pałac historyczny, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy) (5)

brak

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Średniowieczny zamek joannitów i rodowy w Pęzinie, zachowany i użytkowany (3)

Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)

Zespół pałacowo-parkowy w Małkocinie, obecnie kompleks konferencyjny Uniwersytetu Szczecińskiego (2)

Eklektyczny zespół parkowo-pałacowy w Koszewie, obecnie kompleks hotelowo-gastronomiczny (2)

Neorenesansowy zespół parkowo-pałacowy w Koszewku, obecnie ośrodek hotelowy (-)

Dwór lub inna rezydencja, miejsce ważnych wydarzeń ZD (za pierwsze trzy**) (6)

Brak

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu D (za pierwsze trzy***) (2)

Pozostałości wczesnośredniowiecznego grodu w Szadzku (-)

Ruiny średniowiecznego zamku rycerskiego w Szadzku (-)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu, niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Pozostałości średniowiecznego zamku rodowego Wedlów w Krępcowie (-)

I.A.c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Średniowieczny cenny zespół urbanistyczny z rynkiem i ulicami, zachowany w znacznej części (za pierwsze trzy) (12)

brak

Inny cenny zespół urbanistyczny na przynajmniej krajową skalę (10)

brak

Historyczny zespół urbanistyczny z rynkiem, zachowany we fragmentach (pierwsze dwa) (3)

Średniowieczny zespół urbanistyczny z rynkiem i murami miejskimi w Stargardzie (3)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze trzy) (6)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych, miejsce ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa**) (3)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych ZD (pierwsze trzy**) (4)

Późnogotycki ratusz miejski w Stargardzie, użytkowany (4)

Gotycka kamienica mieszczańska, użytkowana obecnie jako siedziba Państwowej Szkoły Muzycznej w Stargardzie (4)

Gotycka brama wodna, jedna z trzech zachowanych tego typu w Europie, w Stargardzie (4)

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

brak

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

Gotyckie i renesansowe zabudowania organistówki przy kolegiacie NMP w Stargardzie (3)

Budynek, miejsca ważnych wydarzeń Z (pierwsze dwa*****) (1)

brak

Historyczne fortyfikacje miejskie zachowane w znacznej części ZD (4)

Zespół murów obronnych wraz z basztami, bramami i barbakanem w Stargardzie (4)

Znaczne fragmenty historycznych fortyfikacji miejskich (2)

brak

Ruiny fortyfikacji miejskich (1)

Pozostałości średniowiecznych fortyfikacji miejskich w Chociwlu (1)

Zachowane w znacznej części zespoły zabytkowe związane z dziejami innych niż polska grup etnicznych (za pierwsze dwa zespoły) (7)

brak

Pojedyncze zabytki związane z dziejami innych grup etnicznych ZD (za pierwsze dwa*) (4)

brak

Częściowo zniszczone lub niedostępne obiekty związane z innymi grupami etnicznymi (pierwsze dwa) (1)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu międzynarodowym ZD (pierwszy) (10)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu krajowym ZD (pierwsze dwa*) (7)

brak

Zabytek techniki/obiekt przemysłowy o znaczeniu regionalnym ZD (do trzech***) (3)

XIX-wieczny młyn wodny użytkowany obecnie jako hotel i restauracja w Stargardzie (3)

Żelazny most kolejowy, nitowany w Żarowie (3)

XIX-wieczna cukrownia w Stargardzie-Kluczewie (3)

Historyczna, funkcjonująca stale linia kolejowa lub żeglugowa (tylko za przystanek początkowy lub końcowy danej linii) (6)

brak

Historyczna, funkcjonująca sezonowo lub nieregularnie linia kolejowa lub żeglugowa (lub przystanki pośrednie linii stałej) (za pierwszy przystanek**) (4)

brak

I.A.d) Obiekty militarne:

Zespół forteczny o bardzo dużym znaczeniu militarnym, zachowany w znacznej części ZD (10)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu lub zachowany w mniejszej części* ZD (4)

brak

Zespół forteczny o mniejszym znaczeniu dostępny sezonowo lub w mniejszej części** (2)

brak

Pojedyncze zachowane obiekty forteczne ZD (za pierwsze dwa***) (2)

brak

Pojedyncze obiekty forteczne dostępne częściowo, ruiny fortec (pierwsze dwie****) (1)

brak

Zachowana w dużej części, dostępna linia umocnień, ważna strategicznie (pierwsze dwie) (4)

brak

Zachowana w niewielkiej części, dostępna linia umocnień* (2)

brak

Pojedyncze dostępne fragmenty umocnień (pierwsze dwa)** (1)

brak

Dodatkowe punkty za obiekty dziedzictwa kulturowego:

Obiekt Dziedzictwa Kulturowego o znaczeniu międzynarodowym ZD: UNESCO (dodatkowo 30)

brak

Obiekt będący na polskiej liście Pomników Historii ZD (dodatkowo, jeśli nie znajduje się on na liście UNESCO) (15)

Zespół kościoła pw. NMP Królowej Świata oraz średniowieczne mury obronne miasta w Stargardzie (15)

Przy braku ogólnej dostępności obiektów z tej grupy punkty są odejmowane, pozostawia się tylko 1/3 punktów przyznanych za dany obiekt, jeśli inaczej nie wskazano

nie dotyczy

Dodatkowe punkty za wszystkie miejsca lub obiekty wpisanych powyżej klas:

Za stałych przewodników miejskich, oprowadzających po obiektach lub przewodników obiektowych w języku polskim (za pierwsze pięć) (2)

Kolegiata pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie (2)

Zespół murów obronnych z wejściem do Baszty Czerwone Morze i Bastei w Stargardzie (2)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu obiektach) (1)

Kolegiata pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie (j. niemiecki i j. angielski) (1)

Za możliwość zamówienia przewodnika obiektowego** (pierwsze pięć) (1)

Kościół św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (1)

Zamek joannitów w Pęzinie (1)

Za minimum dwa języki obce w ofercie przewodników (w pierwszych pięciu) (1)

brak

Przewodniki elektroniczne po miejscu lub obiekcie (za pierwsze trzy) (1)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego miejsca lub obiektu (pierwsze dwa) (2)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania miejsca lub obiektu (za pierwsze dwa) (1)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (przynajmniej dwie wersje obcojęzyczne, w pierwszych trzech obiektach) (1)

brak

Własny materiał informacyjny w obiekcie, jak publikacje monograficzne, albumy (za pierwsze trzy obiekty) (1)

Kolegiata pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie (1)

Kościół św. Jana Chrzciciela w Stargardzie (1)

Zespół murów obronnych wraz z bramami i basztami w Stargardzie (1)

Własny materiał informacyjny w językach obcych (przynajmniej dwóch) w pierwszych trzech obiektach (1)

Kolegiata pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie (1)

Za bardzo dobry (2) lub dobry (1) stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu

Zespół średniowiecznych murów obronnych wraz z bramami i basztami w Stargardzie (2)

Kolegiata pw. NMP Królowej Świata w Stargardzie (2)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B.a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu międzynarodowym (każdy) (8)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym (do trzech*) (6)

brak

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

XVI-wieczny Krzyż pokutny (krzyż pojednania) w Stargardzie (2)

'Wieniec Zgody' upamiętniający zakończenie wojny pszennej z XVI w w Kobylance (2)

Pomniki lub obiekty małej architektury o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (1)

Kamienna stela upamiętniająca podróż Lupolda Wedla do Ziemi Świętej w Krępcowie (1)

Instalacja „Park Pamięci” w Morzyczynie (1)

Miejsca historyczne o międzynarodowym znaczeniu (do trzech) (8)

brak

Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)

brak

Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

brak

Miejsca związane z akcją utworów literackich o międzynarodowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (3)

brak

Miejsca związane z akcją utworów literackich o krajowym znaczeniu (za pierwsze trzy) (2)

Sowno – akcja powieści „Sedinum” Leszka Hermana (2)

Miejsca związane z biografią osób o międzynarodowym znaczeniu (pierwsze trzy) (3)

brak

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu (do trzech) ZD (2)

brak

Miejsca związane z biografią osób o krajowym znaczeniu, niedostępne lub częściowo zachowane (za pierwsze dwa*) (1)

Stargard – miejsce urodzenia piłkarza, reprezentanta kraju Arkadiusza Bąka (1)

Stargard – miejsce urodzenia piosenkarza i autora tekstów Przemysław Gintrowskiego (1)

Stargard – miejsce urodzenia aktorki Ewy Kasprzyk (-)

Miejsca związane z biografią osób o regionalnym znaczeniu (pierwsze dwa) (1)

Chociwel – miejsce przebywania słynnej pomorskiej szlachcianki posądzonej o czary – Sydonii von Borcke (1)

Miejsca związane z biografią osób innej narodowości, ważnych w skali krajowej dla tych narodowości (za pierwsze dwa) (2)

Stargard – miejsce ostatnich lat życia i śmierci Ottona Knoopa, niemieckiego etnografa, badacza kultury i autora bajek (2)

I.B.b) Cmentarze historyczne:

Nekropolia zbiorowa władców Polski (8)

brak

Nekropolia zbiorowa innych znanych w kraju osobistości (do trzech) (5)

brak

Nekropolia zbiorowa znanych osobistości w skali regionu (do trzech) (2)

Cmentarz komunalny w Stargardzie (2)

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali międzynarodowej (6)

brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali kraju (do trzech) (2)

brak

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)

Sowno – miejsce pochówku błazna książęcego Gryfitów – Paula Hinzego (1)

Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)

Cmentarz ewangelicki w Kobylance (1)

Za każdy cmentarz zabytkowy lub inną nekropolię o znacznie ograniczonej dostępności – odejmuje się połowę przyznanych punktów

nie dotyczy

I.B.c) Budowle współczesne:

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej D (do dwóch) (5)

brak

Budowle współczesne o bardzo wysokiej wartości architektonicznej (nieдоступne) (do dwóch*) (2)

brak

Budowle współczesne o wysokiej wartości architektonicznej (do trzech**) (1)

brak

I.C. Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki historycznej o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu krajowym (do trzech) (5)

brak

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech*) (3)

Gotyckie freski w kościele śś. Ap. Piotra i Pawła w Grzędzicach (3)

Renesansowe freski w kolegiacie NMP w Stargardzie (3)

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu międzynarodowym (9)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu krajowym (do trzech*) (5)

brak

Obiekty, instalacje lub zespoły sztuki współczesnej o znaczeniu regionalnym (do trzech**) (2)

brak

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki):

Muzea o znaczeniu międzynarodowym (10)

brak

Muzea o znaczeniu krajowym (do trzech) (8)

brak

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)

Muzeum Archeologiczno-Historyczne (MAH) w Stargardzie (5)

Muzea o znaczeniu lokalnym (do trzech***) (2)

brak

Muzea typu skansenowskiego duże o przynajmniej regionalnym zasięgu (10)

brak

Inne muzea typu skansenowskiego (za pierwsze dwa) (6)

Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny „Chlebowy Dom” w Marianowie (6)

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu krajowym (w sumie za pierwsze trzy) (4)

brak

Zorganizowane w ostatnim roku wystawy czasowe o zasięgu regionalnym* (w sumie za pierwsze trzy) (2)

*Wystawa „Telewizor, meble, mały fiat... oto marzeń szczyt” w MAH w Stargardzie (2)**Wystawa „Sanitas per aquam – Wodolecznictwo i higiena” w MAH w Stargardzie (-)**Wystawa „Na granicach niepodległej Polski. Formacje graniczne w II RP” w MAH w Stargardzie (-)*

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na dużą skalę (ponad 10 placówek) (4)

brak

Organizacja Nocy Muzeów w regionie na mniejszą skalę* (3-9 placówek) (2)

MAH w Stargardzie – na terenie swoich placówek na Starym Mieście oraz Bastei (2)

Lokalne Izby Pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)

brak

Samodzielne prezentacje multimedialne (pierwsze dwie) (4)

brak

Przy wszystkich uwzględnionych powyżej muzeach i ekspozycjach **dodatkowe** punkty za:

Ekspozycje i prezentacje multimedialne (do dwóch) (2)

MAH w Stargardzie – wystawa w Bastei (2)

Wersje obcojęzyczne ekspozycji i prezentacji multimedialnych (do dwóch) (1)

MAH w Stargardzie – wystawa w Bastei – język niemiecki i angielski (2)

Ekspozycje i prezentacje albo samodzielne placówki muzealne związane tematycznie z innymi grupami narodowymi lub etnicznymi, dziejami innych państw lub narodów (za pierwsze dwie z objaśnieniami w innym języku) (3)

brak

Przewodniki elektroniczne (1)

brak

Wersje obcojęzyczne przewodników elektronicznych (do dwóch języków za każdy) (1)

brak

Przewodnicy obiektowi stali (2)

MAH w Stargardzie (2)

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie** (1)

brak

Przewodnicy obiektowi na wcześniejsze zamówienie w przynajmniej dwóch językach obcych (w braku stałych), za każdy język do trzech (1)

MAH w Stargardzie – język niemiecki i angielski (2)

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego muzeum (pierwsze dwa) (2)
brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania muzeum (za pierwsze dwa) (1)

MAH w Stargardzie – opowieści żołnierza Wojny Trzydziestoletniej (1)

Własny materiał informacyjny, wydany nie dawniej niż przed pięciu laty (1)

Stargardia. Rocznik MAH w Stargardzie poświęcony przeszłości i kulturze Pomorza oraz regionu nadbałtyckiego (1)

Majewski M., 2016, Renesansowe kafle zachodniopomorskie. Studium z ogrzewania wnętrz mieszkalnych. Wyd. MAH w Stargardzie (1)

Wersje obcojęzyczne własnych materiałów informacyjnych (min. dwie wersje) (1)
brak

Sklep muzealny otwarty w godzinach pracy muzeum (1)

MAH w Stargardzie (1)

Przy muzeach o znaczeniu **krajowym** dodatkowe punkty za:

Opis zbiorów w językach obcych (1)

nie dotyczy

Pojedyncze eksponaty (kolekcje) o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch) (2)

nie dotyczy

Przy muzeach **regionalnych i lokalnych** punkty dodatkowe za:

Stałe godziny otwarcia (1)

MAH w Stargardzie (1)

Pojedyncze eksponaty lub kolekcje o znaczeniu międzynarodowym (do dwóch w sumie) (2)

brak

Pojedyncze eksponaty o znaczeniu krajowym (najwyżej jeden) (1)

brak

Każdą wystawę tematyczną stałą powyżej czterech (do dwóch w sumie) (1)

brak

Własny materiał informacyjny, opracowania mniejsze (broszury, foldery) (1)

MAH w Stargardzie (1)

I.E. Eventy kulturowe

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne eventy kultury wysokiej o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Muzyka na Szlaku Gotyku Ceglanego – Stargard (4)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)

Ińskie Lato Filmowe – Ińsko (6)

Targi Rolne AGRO POMERANIA w Barzkowicach (6)

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)

Marianowo – Lato z Sydonią (4)

Miedwiańskie Lato – Morzyczyn (4)

Dni Stargardu – Stargard (4)

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu międzynarodowym (7)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu krajowym (do dwóch) (6)

brak

Regularne inscenizacje historyczne lub militarne o znaczeniu regionalnym (do dwóch) (4)

Inscenizacje rycerskie „Brama Czasu” – Krępcowo (4)

Rzadsze eventy kultury wysokiej lub masowej o znaczeniu międzynarodowym (jeden) (4)

brak

Regularne działanie na terenie regionu grup inscenizacji historycznej (za pierwsze dwie) (5)

brak

Dodatkowy punkt przyznaje się za każdy dzień trwania danego eventu kultury masowej ponad 4 dni (jednak nie więcej niż 3 punkty w sumie)

brak

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe

Z ofertą turystyczną (do dwóch) (2)

brak

Z ofertą kulturową (do dwóch) (2)

brak

Mikroeventy oferowane podczas każdego zwiedzania grupowego zakładu (pierwsze dwa) (2)

brak

Mikroeventy dostępne na zamówienie grupowe podczas zwiedzania zakładu (pierwsze dwa)

(1)

brak

Dodatkowo za obsługę w językach obcych (minimum dwa języki obce) (za każdą ofertę) (1)

brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

ZOO, akwaria, parki dzikich zwierząt, inne duże obiekty zoologiczne (do trzech) (4)

brak

Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczym na terenie regionu (8)

brak

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)

İński Park Krajobrazowy (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (poza parkami narodowymi i krajobrazowymi) (do trzech) (1)

Rezerwat przyrody nieożywionej „Ozy Kiczarowskie” (1)

Rezerwat przyrodniczy „Gogolewo” (1)

Ogród Botaniczny, palmiarnia, arboretum (za pierwsze dwa) (4)

brak

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa) (2)

brak

Park miejski duży kultywowany (pow.4 ha) z obiektami sztuki (pierwsze dwa) (2)

brak

Park miejski duży, kultywowany bez obiektów sztuki* (pierwsze dwa) (1)

Park Chrobrego i pas Plantów Miejskich w Stargardzie (1)

Park miejski mniejszy (pow. 1-4 ha) z obiektami sztuki** (za pierwszy) (1)

brak

I.F. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym (8)

Europejski Szlak Gotyku Ceglanego (Stargard) (8)

Europejski Szlak Cysterski (Marianowo) (8)

Przebiegający przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu krajowym (za pierwsze trzy) (6)

brak

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne lub realne szlaki o znaczeniu regionalnym (za pierwsze dwa) (3)

brak

Materialne lub realne szlaki turystyczne w regionie (własne) (za pierwsze trzy) (3)

brak

Materialne lub realne szlaki lub trasy w poszczególnych miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (3)

Stargard – Szlak Miejski „Stargard – klejnot Pomorza” (3)

Wirtualne szlaki turystyczne przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Szlak Gryfitów – Stargard, Sowno, Krępcowo (2)

Szlak Dziedzictwa Kulinarnego Pomorza „Smaki Pomorza” – Morzyczyn, Marianowo (2)

Wirtualne trasy tematyczne w miejscowościach regionu (za pierwsze trzy) (1)

brak

Podziemne trasy turystyczne stale dostępne na terenie regionu (7)

brak

Regularna oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem (za pierwsze dwie trasy) (3)

brak

Oferta objazdu turystycznego z przewodnikiem na zamówienie (za pierwsze dwie trasy) (1)

brak

Dodatkowe wersje językowe objazdu z przewodnikiem (za pierwsze dwie) (1)

brak

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Informacja turystyczna na miejscu, regularnie czynna (2)

Stargard – Centrum Informacji Turystycznej (2)

Informacja w językach obcych (za każdy język do trzech) (1)

Stargard – Centrum Informacji Turystycznej – język angielski i niemiecki (2)

Przewodnicy miejscy lub terenowi na zamówienie (3)

Stargard (3)

Przewodnicy miejscy lub terenowi (za każdy język do czterech) (1)

Stargard – język niemiecki (1)

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Stargard – klejnot na pomorskim szlaku (2)

Wersje obcojęzyczne materiału informacyjnego wysokiej jakości (każdy język do trzech) (1)

Stargard – klejnot na pomorskim szlaku – język niemiecki i angielski (2)

Pozostały aktualny materiał informacyjny* (1)

Stargard i powiat stargardzki – wyd. Starostwo Powiatowe w Stargardzie (-)

Towarzystwo Przyjaciół Stargardu (-)

Wersje obcojęzyczne pozostałego materiału informacyjnego (od dwóch języków) (1)

brak

II.B. Infrastruktura turystyczna

Hotele 5, 4, 3, 2, 1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane (za pierwsze dwa obiekty w każdej kategorii) (2)

*Hotel Grodzki Business & SPA *** Stargard (2)*

*Hotel Spichlerz *** Stargard (2)*

*Hotel 104 ** Stargard (2)*

*Hotel Fenix ** Morzyczyn (2)*

*Hotel Zakątek * Zieleniewo (2)*

*Hotelik Szejka * Strachocin (2)*

Hostel PTTK Stargard (2)

Pokoje gościnne „Siedlisko nad Miedwiem – Zieleniewo (2)

Pensjonat Leśny Dwór – agroturystyka – Strumiany (2)

Camping nr 104 „Miedwie” Zieleniewo (2)

Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

brak

Restauracje z autentyczną kuchnią regionalną (za pierwszy obiekt) (3)

Pizzeria „U Jana” – oferta tradycyjnej tzw. pizzy stargardzkiej (certyfikat Dziedzictwa Kulinarne Pomorza Zachodniego) – Stargard (3)

Restauracje z autentyczną krajową kuchnią tradycyjną (za pierwszy inny obiekt) (2)

Restauracja „Promyk” Ińsko (2)

Restauracja „Za Drzwiami” – Stargard (-)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Gospodarstwo Chlebowy Dom – Marianowo (1)

Dodatkowe punkty za historyczne wnętrza restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

brak

Dodatkowe punkty za ofertę kulturową w restauracji (za pierwsze dwa obiekty) (1)

brak

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22.00 (za pierwszą) (1)

Pizzeria „U Jana” Stargard (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 24.00 (za pierwszą) (1)

brak

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Złoty Smok – Stargard (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

PolBus – Suchań (2)

Szurgot – usługi turystyczno-transportowe – Stargard (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

Port Lotniczy NZSS „Solidarność” Szczecin-Goleniów – odległość 42 km od Stargardu (4)

Lotnisko z połączeniami krajowymi* w odległości mniejszej niż 50 km od centrum regionu (3)

brak

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)

Dworzec kolejowy (Centrum Przesiadkowe) – Stargard (3)

Inny* dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (2)

brak

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec autobusowy (Centrum Przesiadkowe) – Stargard (2)

Przystanek autobusowy* na miejscu (za pierwszy) (1)

Chociwel (-)

Ińsko (-)

Dobrzany (-)

Suchań (-)

Port pasażerski morski na miejscu (za pierwszy) (3)

brak

Czynna przystań* pasażerska morska lub rzeczna (za pierwszą) (1)

brak

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km (za pierwsze dwie) (4)

Autostrada A6 (20 km) (4)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga ekspresowa S10 (w odległości 2 km od Stargardu) (2)

Droga krajowa DK20 (przez Stargard i Chociwel) (2)

Inne połączeni* bez utrudnień dla autokarów (za pierwsze dwa) (1)

DK10 Szczecin – Stargard – Toruń – Płońsk (-)

Obecność komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (2)

Stargard (2)

Kursy nocne komunikacji miejskiej, gminnej, regionalnej (1)

Stargard (1)

Całodobowa oferta taxi na miejscu (1)

Stargard (1)

Stała oferta powozów, bryczek i inna retro (za pierwszą ofertę) (3)

brak

Oferta powozów, bryczek i inna retro na zamówienie (za pierwszą ofertę*) (1)

brak

II.D. Promocja turystyczna:

Samodzielny udział regionu lub wchodzących w jego skład miejscowości, gmin lub obiektów w światowych prestiżowych targach turystycznych (za każde stoisko w roku do trzech) (3)

Stargard-klejnot Pomorza – stoisko na ITB w Berlinie (2017, 2018) (3)

Samodzielny udział regionu lub innych podmiotów (jak wyżej) w krajowych targach turystycznych* (za każde stoisko do trzech) (2)

Stargard – udział w Tour Salonie w Poznaniu w 2017 (2)

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze dwa w ostatnim roku) (1)

Towarzystwo Przyjaciół Stargardu – folder promocyjny miasta (1)

Zorganizowanie podróży/wizyty medialnej w ostatnich dwóch latach (2)

brak

Zorganizowanie konferencji naukowej lub popularyzującej związanej z turystyką w ciągu ostatniego roku (1)

Konferencja-warsztaty „Rozwój turystyki na obszarach parków krajobrazowych województwa zachodniopomorskiego” – Chociwel, organizator ZPKWZP Szczecin (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego

III. Instytucje kultury:

Teatr stały (pierwszy obiekt) (3)

Teatr Krzywa Scena – SCK Stargard (3)

Filharmonia na miejscu (3)

brak

Stała oferta koncertów muzycznych* (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Sezonowa oferta teatralna lub muzyczna** (za pierwsze dwie) (1)

Stargard – koncerty na gotyckim szlaku (1)

Opera na miejscu (2)

brak

Teatr muzyczny (operetka, rewia lub musical) na miejscu (za pierwszą ofertę) (2)

brak

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino SCK w Stargardzie (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe

Góry ze znakowanymi szlakami turystycznymi na terenie regionu (2)

Głowacz na terenie Ińskiego Parku Krajobrazowego (2)

Jeziora zdadne do kąpieli, dostępne ze szlakami pieszymi/rowerowymi (pierwszy akwen) (2)

Jezioro Miedwie (2)

Jezioro Ińsko (-)

Brzeg morski na terenie regionu (3)

brak

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Lipa „Wieniec Zgody” w Kobylance (1)

Platany klonolistne w Parku Popiela w Stargardzie (1)

Wieże widokowe stałe dostępne (za pierwsze dwie) (1)

Baszta Morze Czerwone – Stargard (1)

Wieża kolegiaty NMP Królowej Świata w Stargardzie (1)

Możliwość zamówienia lotu turystycznego nad regionem lub miejscowością (za pierwszą) (3)

brak

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne (za pierwszy obiekt) (2)

Basen OSiR Stargard (2)

Baseny otwarte ogólnodostępne (za pierwszy obiekt przy braku basenu krytego) (1)

brak

Plaże morskie ogólnodostępne, plaże jeziorne rzeczne (za pierwszy obiekt) (2)

Plaża nad jeziorem Miedwie – Zieleniewo/Morzyczyn (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

Centrum Języków Obcych Translantica – Stargard (2)

Sezonowa* oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (1)

brak

Stałe centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (2)

OSiR Stargard (2)

Sezonowe* centra sportowe z ofertą ogólnodostępną (za pierwszy obiekt) (1)

brak

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Lekkoatletyczny stadion sportowy – Stargard (1)

Stadion Sportowy KS „Błękitni” Stargard (-)

Szkoły i szkolenia sportowe ogólnodostępne (jeździeckie, lotnicze, inne) (pierwsze dwa) (1)

brak

Lodowiska ogólnodostępne stałe (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Lodowiska sezonowe* (za pierwszy obiekt) (1)

Stargard – lodowisko przy OSiR (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową**IV.A. Instytucje w regionie:**

Obecność uniwersytetu w regionie (za pierwszy) (4)

brak

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

Wydział zamiejscowy Szczecińskiej Wyższej Szkoły Collegium Balticum – Stargard (2)

Wydział Przedsiębiorczości Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu – Stargard (2)

Obecność siedziby władz państwowych (5)

brak

Obecność siedziby władz wojewódzkich (2)

brak

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie

Oficjalne kurorty (za pierwsze trzy miejscowości) (4)

brak

Sanatoria i ogólnodostępne ośrodki rehabilitacji (punkty za pierwsze dwa obiekty) (2)

Szpital Miejski w Stargardzie (2)

IV.C. Oferta turystyki biznesowej w regionie

Regularne organizowanie imprez targowych o przynajmniej krajowym zasięgu (2)

Targi Rolne AGRO POMOERANIA w Barzkowicach (2)

Obecność krajowych central wielkich firm w regionie (za pierwsze trzy) (2)

Japońska firma BRIDGESTONE – Stargard (2)

Całoroczne centra konferencyjne (za pierwszy obiekt) (3)

*Hotel Grodzki*** Business & SPA Stargard (3)*

IV.D. Oferta shoppingu w regionie

Galeria zakupów o znaczeniu regionalnym (za pierwszy obiekt) (4) za jeden następny (2)

Galeria Starówka – Stargard (4)

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych z patentem europejskim (za pierwszy obiekt) (2)

brak

Autoryzowany punkt sprzedaży specyficznych produktów regionalnych znanych na skalę krajową (za pierwszy obiekt) (1)

brak

Deptak handlowy (za pierwszy) (2)

brak

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Związek partnerskich miast: Stargard – Elmshorn (Niemcy) (1)

Związek partnerskich miast: Stargard – Slagelse (Dania) (1)

Związek partnerskich miast: Stargard – Stralsund (Niemcy) (1)

Związek partnerskich miast: Stargard – Wijchen (Holandia) (1)

Związek partnerskich miast: Stargard – Saldus (Łotwa) (-)

Podsumowanie:**kategoria I: 199**

kategoria II: 72

kategoria III: 24

kategoria IV: 21

Łącznie: 316**Tabela 1. Zestawienie punktacji dla powiatu stargardzkiego w zakresie turystyki kulturowej**

Kategoria	Podkategoria	Liczba uzyskanych punktów	Maksymalna liczba punktów
I. Potencjalne cele turystyki kulturowej	I.A. Zabytki	87	473
	I.A. a) Obiekty sakralne	21	122
	I.A. b) Zamki i pałace	4	108
	I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne	32	140
	I.A. d) Obiekty militarne	0	18
	Dodatkowe punkty w kategorii I.A.	30	
	I.B. Miejsca historyczne lub znaczące	17	168
	I.B. a) Budowle historyczne i monumenty	13	102
	I.B. b) Cmentarze historyczne	4	56
	I.B. c) Budowle współczesne	0	10
	I.C. Pojedyncze dzieła sztuki	6	72
	I.D. Muzea i wystawy	29	205
	I.E. Eventy kulturowe	32	150
	I.F. Zakłady przemysłowe z ofertą turystyczną	0	16
	I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza	5	53
	I.H. Szlaki kulturowe	23	106
	<i>RAZEM za kategorię I</i>	199	1243
II. Elementy obsługi turystycznej	II.A. Informacja turystyczna	12	17
	II.B. Infrastruktura turystyczna	32	51
	II.C. Infrastruktura komunikacyjna	21	32
	II.D. Promocja turystyczna	7	20
	<i>RAZEM za kategorię II</i>	72	120
III. Pozostała oferta czasu wolnego	III.A. Instytucje kultury	6	12
	III.B. Atrakcje krajobrazowe	8	14
	III.C. Oferta sportowa, rekreacyjna i edukacyjna	10	13
	<i>RAZEM za kategorię III</i>	24	39
IV. Inne czynniki wspierające turystykę kulturową	IV.A. Instytucje w regionie	4	15
	IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej	2	16
	IV.C. Oferta turystyki biznesowej	7	11
	IV.D. Oferta shoppingu	4	11
	IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów	4	4
	<i>RAZEM za kategorię IV</i>	21	57
SUMA (WSZYSTKIE KATEGORIE)		316	1453

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy potencjału metodą bonitacji punktowej

III. Ocena mikroregionu z punktu widzenia turystyki kulturowej

W wyniku przeprowadzonej waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego powiatu stargardzkiego (województwo zachodniopomorskie) wykazano, że analizowany mikroregion w najważniejszej dla oceny kategorii (I. Potencjalne cele turystyki kulturowej) uzyskał **199 punktów**. Zgodnie z przyjętym podziałem zaproponowanym przez A. Mikos von Rohrscheidt [2010, s. 447-472] oznacza to, że mamy do czynienia z jednostką administracyjną o **średnim potencjale** turystyczno-kulturowym (przedział punktowy 100-250). Wynik z jednej strony może zaskakiwać, zważywszy w szczególności fakt, że Stargard od dawna postrzegany jest jako miasto o największej (lub jednej z największych) atrakcyjności turystycznej w województwie, szczególnie w kontekście turystyki historycznej i tematycznych szlaków kulturowych. Oceną potencjału turystyczno-kulturowego objęto jednak znacznie większy obszar powiatu stargardzkiego, którego atrakcyjność wciąż pozostawia wiele do życzenia i odznacza się sporym kontrastem w stosunku do samego miasta. Ostateczny obraz powiatu jest zatem uśrednioną oceną potencjału zarówno bardzo atrakcyjnego turystycznie Stargardu, jak i pozostałej, słabiej rozwiniętej pod tym względem części regionu. Biorąc pod uwagę wspomniany kontrast, ostateczny wynik oceny i zakwalifikowanie powiatu do jednostek o średnim potencjale turystyczno-kulturowym należy postrzegać jako dobry, adekwatny do rzeczywistości rezultat. Trudno jednak porównać analizowany mikroregion do innych, podobnych obszarów na terenie województwa zachodniopomorskiego. Powiat stargardzki jest bowiem dopiero trzecim regionem z terenu województwa, który poddano waloryzacji z punktu widzenia potencjału turystyczno-kulturowego. Dotychczasowe analizy dotyczyły jedynie powiatów koszalińskiego (wraz z Koszalinem jako miastem na prawach powiatu) oraz kołobrzeskiego, i wskazały na ich duży (Koszalin wraz powiatem – 272 pkt. W 2014 r.) i średni (powiat kołobrzeski – 181 pkt. w 2014) potencjał z punktu widzenia turystyki kulturowej. Stargard, podobnie jak Kołobrzeg należy do największych i najważniejszych (zarówno w czasach historycznych, jak i obecnie) miast Pomorza Zachodniego i podobnie jak on, został silnie zniszczony podczas działań wojennych. Bazując na nielicznie zachowanych, ale niezwykle cennych elementach dziedzictwa Pomorza, jak również współczesnych działaniach na rzecz budowania nowej tożsamości regionu, kreowane są w tych miejscach tematyczne oferty turystyki kulturowej. Jak zauważono już w poprzednich opracowaniach oceny potencjału turystyczno-kulturowego, jej wyniki nie pozostają niezmiennie [m.in. Mikos v. Rohrscheidt 2010; Gorączko, Targowski 2018, s. 135] i w dużej mierze zależą od aktywności lokalnych społeczności i liderów w tworzeniu dobrze zorganizowanej przestrzeni turystyki kulturowej swojej „małej ojczyzny”. Waloryzacje powinny być zatem powtarzane co 4-5 lat, a w przypadku regionów o dużej dynamice zmian, nawet częściej. Taką sytuację obserwuje się w przypadku powiatu stargardzkiego. Pierwszą inwentaryzację krajoznawczą regionu autor przeprowadził już w 2013 roku, waloryzując obszar na potrzeby publikacji „Kanonu Krajoznawczego Województwa Zachodniopomorskiego” [Duda i in. 2014] oraz przebiegu planowanych szlaków tematycznych. Porównując otrzymane wówczas wyniki z publikowanymi obecnie danymi z roku 2018 wskazują na znaczną poprawę atrakcyjności turystyczno-kulturowej (wzrost punktów o około 10-20%) i wyraźny trend dalej idących zmian. W dużej mierze dotyczy on samego Stargardu jako miasta o bogatej historii i dużym znaczeniu zachowanych średniowiecznych zabytków. Wyraźną poprawę potencjału zaobserwowano tu jeszcze wcześniej – w 2010 r., kiedy gotycka kolegiata NMP wraz z zespołem historycznych miejskich fortyfikacji zostały uznane za Pomnik Historii. Drugim takim kamieniem milowym była decyzja o współpracy Stargardu z niemieckim Neubrandenburgiem i powołanie do życia projektu rewitalizacji średniowiecznych murów obronnych wraz z basteją, w której powstało multimedialne Muzeum Archeologiczno-Historyczne. Powyższe przykłady pokazują dynamikę zmian analizowanego obszaru, co przekłada się na szybki rozwój przestrzeni turystyki kulturowej również w całym regionie.

Przy okazji należy również wspomnieć o nielicznych, ale dość istotnych problemach, z którymi autor próbował się zmierzyć podczas prac waloryzacyjnych. Ich główną przyczyną były trudności z dopasowaniem i klasyfikacją niektórych zasobów turystycznych regionu w kontekście ściśle określonych punktów arkusza waloryzacyjnego. Dla przykładu – punkt widokowy na wieży kolegiaty Mariackiej w Stargardzie, będący elementem części III.B. formularza, jest obecnie zamknięty ze względu na remont klatki schodowej wewnątrz gotyckiej wieży kościoła i poprawa bezpieczeństwa przebywania tam grup turystów. Zgodnie z przyjętymi zasadami punkt ten nie powinien być objęty waloryzacją. Ostatecznie, przyznano punktowi temu rangę funkcjonującej atrakcji (1 pkt.) ze względu na przejściowy stan obecny miejsca i zapewnienie gestorów miejsca o ponownym otwarciu wieży w najbliższym sezonie turystycznym. Problematyczne zdaniem autora jest również zakwalifikowanie kolegiaty jako „Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych” (4 pkt.). Stargardzki kościół jest jedną z najważniejszych zabytkowych świątyń na całym Pomorzu (nie tylko po polskiej stronie), reprezentującą wzorcowy wręcz styku gotyku ceglanego z elementami dekoracyjnymi unikatowymi w skali całej Europy. Jest również wpisany na listę Pomników Historii. Nie jest to jednak ani katedra, ani sanktuarium, jak również nie posiada tytułu bazyliki, co podnosiłoby kategorie obiektu w ocenie waloryzacyjnej. Ostatecznie, z powodu braku odpowiedniej kategorii, kościół zakwalifikowano do wspomnianej grupy „innych obiektów”, jednak z poczuciem pewnego niedosytu związanego z niedocenieniem miejsca.

W formularzu zabrakło także miejsca na elementy niematerialnego dziedzictwa kulturalnego regionu, jak np. legendy, historie czy ciekawe postacie i ich życie, które ostatecznie miało wpływ na postrzeganie dzisiejszego *genius loci* miejsca. W przypadku powiatu stargardzkiego mają one niebagatelny wpływ na obraz turystyczno-kulturowy regionu. Fascynujące legendy są bowiem osnową prowadzonego tutaj (okazjonalnie) zwiedzania fabularyzowanego, np. w Sownie wokół historii o błaznie Mikołaju czy w Marianowie wokół historii o Sydonii von Borcke, pomorskiej szlachciance posądzonej o czary.

Powiat stargardzki należy do największych mikroregionów w województwie zachodniopomorskim. Jego bogata historia związana jest ściśle z rozwojem największego, po Szczecinie ośrodka miejskiego tej części Księstwa Pomorskiego – Stargardem (od 1950 do 2015 Stargard Szczeciński). Miasto, należące przez wieki do związku hanzeatyckiego, szybko się bogaciło i rozwijało, co przełożyło się na powstanie wspaniałych i monumentalnych gotyckich budynków i fortyfikacji, będących dziś największą atrakcją turystyczną Stargardu. W okolicznych wsiach bogacący się mieszkańcy zakładali swoje majątki – pałace, rodowe dwory i założenia parkowo-pałacowe, które mimo zniszczeń wojennych zadziwiają oryginalnością i rozmachem architektonicznym. Współczesna turystyka kulturowa regionu skupia się w przeważającej części na Stargardzie i jego zachowanych elementach dziedzictwa. Do najważniejszych obiektów kultury materialnej należą gotyckie obiekty sakralne, ze stargardzką kolegiatą pw. NMP Królowej Świata, kościołem pojoannickim św. Jana Chrzciciela (również w Stargardzie) oraz dawnym kompleksem klasztornym zakonu cysterek w Marianowie na czele. Szczególną wartość przedstawia kolegiata, która niegdyś jako jedyny zabytek klasy „0” w województwie, a obecnie jeden z trzech regionalnych Pomników Historii, stanowi najcenniejszy obiekt historyczny powiatu. Położony na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego Stargard posiada także zachowany średniowieczny układ urbanistyczny wraz z częścią miejskich murów obronnych, baszt, bram i bastei. Niektóre z umocnień (np. Brama Młyńska, Baszta Morze Czerwone) są wyjątkowe w skali tej części Europy. Poza Stargardem przestrzeń turystyki kulturowej jest dość silnie rozproszona i bazuje jedynie na kilku cennych elementach, jak np. zespole pocysterskim w Marianowie czy miejscem podpisania umowy pokojowej tzw. Wojny Pszennej pomiędzy Stargardem i Szczecinem w Kobylance.

Powiat stargardzki jest obszarem silnie zróżnicowanym pod względem krajobrazowym i przyrodniczym. To właśnie w oparciu o zasoby naturalne rozwija się turystyka w regionie. Liczne jeziora, w tym kilka świetnie zagospodarowanych i przystosowanych do wypoczynku i rekreacji (np. jeziora Miedwie i Insko) oraz polodowcowa rzeźba terenu sprawiają, że powiat cieszy się dużą popularnością wśród miłośników turystyki aktywnej (pieszej, rowerowej, wodnej i konnej). Na terenie Inskiego Parku Krajobrazowego istnieją możliwości rozwoju turystyki kulturowo-przyrodniczej (pojęcie wyjaśnione m.in. przez Mikos v. Rohrscheidt [2010, s.155; 2016, s.203]) bazującej na relacjach pomiędzy działaniami człowieka i kształtowaniem przez niego krajobrazu a zasobami przyrodniczymi Wysoczyzny Inskiej. W tej części powiatu powstają również pierwsze produkty turystyki edukacyjnej nawiązującej m.in. do dziedzictwa kulinarnego regionu (np. w Marianowie – Chlebowy Dom, Insko – restauracja rybna „Morena”).

Biorąc pod uwagę potencjał turystyczny analizowanego mikroregionu, stan rozwoju infrastruktury noclegowej i gastronomicznej na jego obszarze można uznać za wystarczający, chociaż niemal w całości skoncentrowany w stolicy powiatu – Stargardzie. Baza noclegowa, podobnie zresztą jak i gastronomiczna, jest zróżnicowana i dostępna prawie we wszystkich formach (poza najwyższymi kategoriami – 5- i 4-gwiazdkowych obiektów). Najliczniejszą grupę stanowią jednak gospodarstwa agroturystyczne, funkcjonujące głównie w atrakcyjnych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym miejscach (nad jeziorami, na Wysoczyźnie Inskiej, w okolicach Dobrzan, Marianowa i Insko). Kilka z działających obiektów oferuje regionalną kuchnię z certyfikatem jakości i oryginalności dziedzictwa kulinarnego Pomorza Zachodniego, co znacznie podnosi oryginalność a tym samym atrakcyjność turystyczna miejsca.

Powiat stargardzki charakteryzuje się bardzo dobrą dostępnością komunikacyjną. Sam Stargard uważany jest za ważny węzeł kolejowy i drogowy. Krzyżują się tu drogi krajowe DK10 (Szczecin – Toruń – Płońsk) i DK20 (Stargard – Gdynia), które częściowo posiadają status drogi ekspresowej (S10). Duży dworzec kolejowy w Stargardzie, przebudowywany obecnie na Zintegrowane Centrum Przesiadkowe, obsługuje linie kolejowe do Szczecina, Poznania, Gdańska i Piły (przez Wałcz i Kalisz Pomorski). W niedużej odległości 43 km (około 45 min jazdy samochodem) znajduje się Międzynarodowy Port Lotniczy NSZZ Solidarność Szczecin-Goleniów, obsługujący m.in. loty do Irlandii, Anglii i Norwegii (od przyszłego sezonu również do Danii). Dobrą alternatywą są dwa duże lotniska w Berlinie, które dzięki połączeniom autostradowym (A6 przebiega zaledwie 20 km od Stargardu) są dostępne w ciągu 2,5 godz. jazdy samochodem. Sieć drogowa w powiecie jest dość dobrze rozwinięta, a większe miejscowości regionu (Stargard, Insko, Dobrzany, Suchań, Dolice) połączone są stałymi liniami autobusowymi oraz minibusów, obsługiwanych m.in. przez UT Szurgot z podstargardzkiego Pęcina lub POL-Bus ze Suchania.

IV. Powiat stargardzki jako destynacja turystyki kulturowej

Duże dysproporcje w rozkładzie potencjału turystyczno-kulturowego na terenie powiatu stargardzkiego wynikają przede wszystkim z funkcjonowania jednego silnego ośrodka, jakim jest Stargard. Generuje on największy ruch turystyczny w regionie, który widoczny jest nie tylko na tle powiatu, ale również znacznej części województwa. Dobrze zorganizowana informacja turystyczna oraz prężnie działające organizacje kreujące produkty turystyczne i kształtujące atrakcyjność miasta (np. Towarzystwo Przyjaciół Stargardu czy PTTK) przyczyniły się do umocnienia wizerunku Stargardu, jako pożądanej destynacji. To dzięki nim stworzona została marka miasta z rozpoznawalnym logo i silnie określoną strategią rozwoju (w tym mocno ukierunkowaną na rozwój turystyki kulturowej). „Stargard – klejnot Pomorza” oraz „Star-gard – gwiazdozbiór gotyku” to dwa najlepiej wypromowane

hasła promocyjne, wokół których stworzona została wizualizacja oraz ukierunkowane działania i strategia rozwoju turystycznego. Obydwa dotyczą najcenniejszych walorów miasta, jakimi są jego historia i bogactwo architektury gotyckiej. Przy okazji wskazany został kierunek rozwoju przestrzeni turystycznej Stargardu, silnie nawiązujący do elementów dziedzictwa kulturowego regionu Pomorza. Warto również podkreślić ponadprzeciętną aktywność wspomnianego już wyżej Towarzystwa Przyjaciół Stargardu, którego działalność skupia się nie tylko na popularyzacji dziedzictwa kulturowego miasta i okolic, edukacji regionalnej i pracach wydawniczych, ale również szeroko pojmowanej informacji i promocji Stargardu na arenie krajowej i międzynarodowej.

Analiza potencjału turystyczno-kulturowego powiatu stargardzkiego i interpretacja jej wyników pozwoliły na wskazanie kilku form turystyki kulturowej, które wydają się mieć w regionie najlepsze warunki rozwojowe i mają szansę stać się w niedalekiej przyszłości celem podróży turysty kulturowego.

Turystyka dziedzictwa kulturowego

Pomimo iż w wyniku działań ostatniej wojny tak w Stargardzie, jak i na terenie całego powiatu nie pozostało wiele z historycznej zabudowy miasta (zaledwie 22 znaczące obiekty zabytkowe w mieście i ok. 30 na terenie całego powiatu), ocalały lub częściowo zrekonstruowany zespół budowli przedstawia niezwykle cenną wartość, głównie ze względu na ich unikatowość i wysoką rangę artystyczną poszczególnych obiektów. Dominującym stylem jest tu gotyk, a materiałem budowlanym – duża średniowieczna cegła. O dużym znaczeniu zabytkowych obiektów Stargardu świadczy włączenie miasta w struktury Europejskiego Szlaku Gotyku Ceglanego, a najcenniejsze miejsca powiatu wchodzi w skład Europejskiego Szlaku Cysterskiego (dawne opactwo cysterek w Marianowie) oraz powstającego właśnie Szlaku Gryfitów [Duda 2018, s. 95-112]. Ponadto, stargardzka kolegiata NMP Królowej Świata została w 1010 r. uznana za Pomnik Historii, czym podkreślono jej znaczenie dla dziedzictwa kulturowego regionu i całego kraju. Region tzw. Ziemi Stargardzkiej od wieków stanowił także kluczowy obszar dla rozwoju Księstwa Pomorskiego, a jego strategiczne znaczenie podkreślali również pomorscy władcy – książęta z dynastii Gryfitów. Swoje siedziby miały tu m.in. ważne rodziny szlacheckie, których majątki przetrwały w różnym stanie do czasów współczesnych. Do najcenniejszych należy zamek w Pęzinie (ok. 10 km od Stargardu), który został zbudowany przez joannitów, ale przez stulecia należał do znamienitych rodów – von Borcke i von Puttkamer. W położonym nieco dalej na południe Krępcowie, swoje posiadłości posiadali natomiast Wedlowie, jeden z najważniejszych rodów rycerskich dawnej Nowej Marchii.

Potencjał regionu i jego znaczenie w historii Księstwa Pomorskiego powinny stanowić podstawę budowania przestrzeni turystyki dziedzictwa oraz markowych produktów bazujących na elementach tradycji i kultury pomorskiej. Ich bazę mogłyby tworzyć istniejące i tworzone tematyczne szlaki kulturowe, przebiegające przez teren powiatu. Autor opracowania widzi jednak potrzebę ich znacznie większej promocji, jak również zwiększenia nakładów w budowanie wokół nich działań, wydarzeń oraz mikro-produktów turystycznych. Istnieje również potrzeba poprawy jakości informacji i oznakowania w kontekście przynależności miejsc i obiektów do szlaku. Współpraca pomiędzy poszczególnymi obiektami i zintegrowany system informacyjny pozwoli dodatkowo na wzajemne promowanie się wszystkich włączonych w strukturę szlaku obiektów. Zdaniem autora, wynikającym bezpośrednio z przeprowadzonej analizy, tego typu elementy wymagają jeszcze poprawy, co w kontekście rozwoju przestrzeni turystyki kulturowej staje się jednym z priorytetów.

Wartość średniowiecznych zabytków Stargardu i jego okolic, ich ranga i obecność na Europejskim Szlaku Gotyku Ceglanego pozwalają na wskazanie regionu jako jednego z głównych celów turystyki kulturowej. Turystyka dziedzictwa kulturowego już dziś stanowi

tu jeden z głównych motywów turystyki przyjazdowej. Dodatkowo sprzyja temu doskonałe połączenie komunikacyjne (drogowe i kolejowe) ze Szczecinem, a także z innymi regionami Polski i zagranicy. Sytuację z pewnością mogłaby jeszcze poprawić dobrze rozwinięta baza noclegowa. Pomimo raczej wystarczającej liczby miejsc w kilkudziesięciu hotelach, hostelach i pensjonatach, ciągle brakuje obiektów o najwyższych standardach (4- i 5-gwiazdkowych). Taka sytuacja nie skłania odwiedzających do dłuższego pozostania w mieście, pozostawiając Stargard miejscem krótkich, jednodniowych wypadów krajoznawczych i historycznych.

Do zasobów dziedzictwa kulturowego należą również elementy dziedzictwa niematerialnego, które w okolicach Stargardu przejawiają się w postaci licznych legend, opowieści i historii częściowo legendarnych, związanych z wydarzeniami lub postaciami historycznymi. Turystyka kulturowa w regionie może być zatem rozwijana w oparciu o miejsca, których interpretacja prowadzona być może w sposób narracyjny. Przykładami mogą być Kobylanka i historia wybuchu oraz szczęśliwego zakończenia tzw. wojny pszennej pomiędzy Szczecinem a Stargardem, czy Sowno wraz z historią nieszczęśliwej śmierci książęcego błazna Mikołaja. W Marianowie motywem przewodnim staje się natomiast postać szlachcianki – Sydonii von Borcke, która została posądzona o rzucenie kłutwy na ród Gryfitów i za czary spalona na stosie.

Turystyka przyrodniczo-kulturowa

Urozmaicona rzeźba terenu powiatu stargardzkiego, ukształtowana po ostatnim zlodowaceniu, stanowi jeden z największych walorów turystycznych badanego obszaru. Wiele z występujących tu form należy do wyjątkowych w skali całego Niżu Środkowoeuropejskiego. W bezpośredniej okolicy Stargardu znajduje się rozległe pole drumlinowe, które jest jednym z największych obszarów tego typu rzeźby w Europie i rozciąga się aż po Nowogard, ok. 40 km na północ od miasta. Występują tu również liczne piaszczysto-gliniaste pagóry morenowe, pośród których miejscami zachowały się sporej wielkości wały ozów (rezerwat Ozy Kiczarowskie). Tak wykształcony krajobraz obfituje sporej wielkości głazy narzutowe i większe bloki skalne, od wczesnego średniowiecza wykorzystywane jako materiał budowlany. Powszechnie dostępny kamień polny stał się podstawą wznoszonych już w XIII i XIV w. kościołów, murów fortyfikacji miejskich oraz zamków. W krajobrazie kulturowym regionu wyróżniają się zatem zachowane do dziś liczne budowle kamienne, w tym przede wszystkim niewielkie kaplice i wiejskie kościoły. Do najcenniejszych należą m.in. świątynie w Grzędzicach, Odargowie, Pęzinie, Gogolewie czy Suchaniu.

Potencjał dla rozwoju turystyki kulturowo-przyrodniczej uwidacznia się w dość dużej lesistości regionu (23%) i obecności licznych jezior, w tym kilku o doskonałych walorach wypoczynkowo-kapieliskowych. Problemem jednak jest zbyt słabo rozwinięta sieć znakowanych szlaków turystycznych, a zwłaszcza w kontekście jej równomiernego rozmieszczenia na terenie powiatu. Istniejące szlaki piesze i rowerowe skupione są głównie w regionie Ińskiego Parku Krajobrazowego oraz jeziora Miedwie, co czyni te obszary najbardziej atrakcyjnymi dla wędrówek krajoznawczych i turystyki aktywnej. Przez teren powiatu przechodzi tylko jeden, długodystansowy znakowany szlak pieszy – czerwony Szlak im. Hetmana Stefana Czarnieckiego, wiodący ze Stargardu przez Marianowo, Dobrzany i dalej (już poza analizowanym obszarem) przez Recz, Drawno, Strzelce Krajeńskie, Gorzów Wlkp. do Kostrzyna nad Odrą. Ważnym elementem krajobrazu powiatu jest dolina Iny, która powyżej Stargardu przyjmuje dopływy Małej Iny i Krapieli i płynąc dalej na północ staje się malowniczo meandrującą rzeką wzdłuż której już w VIII w. zakładano licznie grody. Ślady dawnych grodzisk widoczne są w starorzeczach Iny do dziś.

Analizując potencjał przyrodniczo-kulturowy regionu należy pamiętać o dość licznie występujących założeniach parkowo-pałacowych, będących pozostałościami majątków znanych pomorskich rodzin szlacheckich. Niestety, zdecydowana większość z nich zachowała

się w szczątkowej formie, jako zdziczałe obszary parkowo-leśne (bez zachowanych obiektów pałacowych) lub niedostępne założenia parkowe, będące obecnie w rękach prywatnych i nie przystosowanych do zwiedzania. Istnieje jednak kilka z nich, które ze względu na dość dobry dostęp i stan zachowania mogą stać się podstawą budowania lokalnych lub regionalnych produktów turystycznych. Do najlepiej rozwiniętych należą park przy zamku w Pęzinie, wraz z pomnikowymi okazami starych drzew m.in. cyprysnika błotnego, jak również park przypałacowy w Małkocinie, użytkowany wraz z pałacem jako kompleks konferencyjny Uniwersytetu Szczecińskiego.

Jedną z najciekawszych form założeń przyrodniczych regionu są parki miejskie w Stargardzie oraz świetnie zachowany ciąg plantów wzdłuż średniowiecznych murów obronnych. Ten prawie trzykilometrowy pas zieleni o łącznej powierzchni ponad 30 ha stanowi jedno z ciekawszych rozwiązań architektury krajobrazu. W skali Polski porównywalny może być jedynie z plantami w Krakowie. Stargardzki pas zieleni przeplata sieć zaplanowanych ścieżek i alej, często wysadzanych pomnikowymi platanami i innymi dość egzotycznymi gatunkami drzew (np. tulipanowce amerykańskie).

Turystyka kulinarna i edukacyjna

Zasoby przyrodnicze, duża lesistość i wiejski charakter powiatu sprzyjają rozwojowi turystyki bazującej na kulinarnym dziedzictwie regionu, tradycjach ludowych oraz edukacji wiejskiej i rolniczej. Na badanym obszarze zinwentaryzowano trzy obszary o największym potencjale dla rozwoju turystyki kulinarnej i związanej z nią edukacji regionalnej. Pierwszym z nich jest region jeziora Miedwie, które znane jest m.in. z licznie występującej w jego wodach siei i sielawy. Ryby te wprowadzone tu zostały już w XIII w. przez cystersów z pobliskiego opactwa w Kołbaczu. Obecnie potrawy z siei posiadają certyfikat produktu tradycyjnego województwa zachodniopomorskiego.

W położonym na skraju Wysoczyzny Ińskiej Marianowie, od kilkunastu lat prowadzone jest gospodarstwo agroturystyczne o cechach zagrody edukacyjnej (jednak bez oficjalnego certyfikatu takowej) „Chlebowy Dom”. Prowadzone tam warsztaty wypieków tradycyjnego chleba pomorskiego oraz możliwości skosztowania bądź zakupu regionalnych potraw należą do największych atrakcji turystyki dzieci i młodzieży ze szkół całego powiatu.

Inny rodzaj działalności, która na Pomorzu Zachodnim cieszy się coraz większym zainteresowaniem, jest produkcja wina. Tradycje winiarstwa w tym regionie sięgają czasów średniowiecznych, jednakże zarówno klimat miejsca, jak i gleby czy inne uwarunkowania przyrodnicze, nie pozwalają na swobodny rozwój tego typu aktywności. W okolicach Stargardu (na polach w okolicach wsi Trzebiatów) powstała jednak w ostatnich latach tradycyjna winnica „Sydonia”, produkująca nagradzane już wielokrotnie białe i różowe wina. Przy odpowiednim zagospodarowaniu i stworzeniu niewielkiego nawet centrum edukacyjno-gastronomicznego (na wzór winnicy „Turnau” w zachodniopomorskich Baniewicach) stargardzka winnica mogłaby stać się regionalnym celem turystyki winnej (enoturystyki), nawiązując w ten sposób do historycznych tradycji odwiedzania pomorskich winnic, która sięga początkami czasów przełomu XVIII i XIX wieku.

Bibliografia:

- Duda T., Duda M., Śledziński R., 2014, *Kanon krajoznawczy województwa zachodniopomorskiego*, wyd. dudowie.pl, Szczecin
- Duda T., 2018, *Szlak dziedzictwa kulturowego jako produkt identyfikujący tożsamość i stymulujący dywersyfikację turystyki w regionie – na przykładzie budowanego Szlaku Gryfitów (Pomorze Zachodnie)*, Turystyka Kulturowa, vol. 4 (2018), s. 95-112

- Gorączko M., Targowski M., 2018, *Raport z analizy potencjału turystyczno-kulturowego powiatu świeckiego*, Turystyka Kulturowa, vol.4 (2018), s. 119-143
- Mikos von Rohrscheidt A., 2010, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy* (wyd.2), wyd. KulTour.pl, Poznań
- Mikos von Rohrscheidt A., 2016, *Potencjał turystyki kulturowo-przyrodniczej w Polsce*, Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej. Pytanie 65. Turystyka Kulturowa, vol. 1 (2016), s. 203-218